

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ»

*(для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 073 – Менеджмент)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» (для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : С. О. Гайдученко, Ю.І. Лях. – Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2021. – 31 с.

Укладачі: д-р наук з держ. упр., доц. С. О. Гайдученко,
д-р філософії, ст. викл. Ю. І. Лях

Рецензент

Н. О. Кондратенко, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування,
протокол № 1 від 31 серпня 2021 р.*

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістовий модуль 1 Теоретико-методологічні засади державного та регіонального управління.....	5
Тема 1 Основи теорії державного управління. Предмет та завдання навчальної дисципліни.....	5
Тема 2 Державна влада та державне управління.....	6
Тема 3 Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.....	9
Тема 4 Роль різних гілок влади у процесі державного управління.....	11
Тема 5 Державне управління на регіональному рівні.....	13
Змістовий модуль 2 Менеджмент органів державної влади.....	14
Тема 6 Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні. Історичний досвід державного управління в Україні.....	14
Тема 7 Центральні органи виконавчої влади в Україні.....	15
Тема 8 Регіональні органи державного управління.....	17
Тема 9 Місцеве самоврядування та його роль у державному управлінні.....	18
Тема 10 Внутрішня організація та управління органів державної влади.....	21
Тема 11 Державна служба в Україні.....	24
Тема 12 Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.....	26
Тема 13 Відносини органів публічної влади в системі державного та регіонального управління.....	28
Тема 14 Розвиток системи державного та регіонального управління.....	29
Список рекомендованих джерел.....	30

ВСТУП

Сучасний етап переходу України до відкритого демократичного суспільства, глобалізація соціально-економічних відносин висувають нові вимоги до державного та регіонального управління. Розбудова сучасної системи державного та регіонального управління зумовлює необхідність впровадження нових цінностей та принципів публічного менеджменту в діяльність владних інститутів, вимагає підвищення результативності їх функціонування та якості послуг, що надаються населенню, а також забезпечення відкритості влади й співучасті громадян в управлінні. Вирішення цих завдань потребує сучасного підходу до організації роботи органів державної влади та місцевого самоврядування і обумовлює високий рівень професіоналізму управлінської еліти.

Державне та регіональне управління – дисципліна, яка спрямована на формування у студентів сучасного мислення та спеціальних знань у галузі управління на національному та регіональному рівнях; набуття умінь сучасного менеджменту та формування компетентності, необхідної для виконання функцій органів державної влади і місцевого самоврядування.

Завданням дисципліни є розкриття сутності, мети і завдань державного та регіонального управління; теоретичних основ формування та реалізації державної політики; особливостей державної політики у різних сферах суспільного розвитку; ролі різних гілок влади у державному та регіональному управлінні; ролі місцевого самоврядування; особливостей менеджменту органу державної влади; взаємодії органів публічної влади в системі державного та регіонального управління; світового досвіду державного та регіонального управління.

Вивчення і глибоке осмислення теоретико-методологічних засад державного і регіонального управління, менеджменту органів державної влади та місцевого самоврядування є необхідною умовою результативної управлінської діяльності в умовах світової глобалізації, а також трансформації громадянського суспільства. Знання сучасних закономірностей управління на державному та регіональному рівнях, його методичних та організаційних основ дозволить фахівцю відповісти на всі виклики нашого сьогодення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема 1 Основи теорії державного управління. Предмет та завдання навчальної дисципліни

Мета заняття: розглянути особливості державного управління як різновиду соціального управління; його систему, ознаки, принципи, функції; виробити навички користування понятійно-категоріальним апаратом дисципліни державного управління.

Запитання для самоконтролю

1. Поняття, система і завдання державного і регіонального управління, як учбової дисципліни. Методи вивчення дисципліни. Структура курсу.
2. Соціальна природа поняття «Державне управління», його мета і зміст. Поняття «Державне управління».
3. Система державного управління, її складові. Суб'єкт і об'єкт державного управління. Управлінські стосунки.
4. Основні специфічні риси державного управління.
5. Ознаки державного управління.
6. Принципи і функції державного управління.
7. Основні теорії державного управління.
8. Роль державного та регіонального управління у системі суспільних наук.

Завдання 1

Дати визначення поняття «управління» відповідно до різних підходів: загального, функціонального, процесуального, суб'єктно-об'єктного. Заповнити відповідну схему [7].

Зробити порівняльну характеристику понять «соціальне управління», «публічне управління», «державне управління», «публічне адміністрування». Визначити сутнісні характеристики державного управління.

Завдання 2

Підготувати есе про витоки науки державного управління, її об'єкт, предмет, функції. Методологію науки державного управління.

Завдання 3

Підготувати есе про сучасні теорії і концепції публічного управління.
Концепція демократичного врядування.

Завдання 4

Заповніть таблицю:

Згідно з Конституцією України [9].

За формою державного устрою Україна є...	
Найвищою соціальною цінністю в Україні визнаються...	
За формою державного правління Україна є...	
Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є...	
Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить...	
Державна влада в Україні здійснюється на засадах...	
Норми Конституції України є нормами...	
Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах...	
Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений...	
Державними символами України є...	

Тема 2 Державна влада та державне управління

Мета заняття: поглибити знання щодо сутності держави як керівної системи, форми державного устрою та правління, політичного режиму; розглянути принципи, цілі, методи, організаційну структуру державного управління; розвинути вміння аналізу і оцінки зарубіжного досвіду державного управління, його використання у вітчизняній практиці.

Запитання для самоконтролю

1. Держава як керівна система.
2. Основні форми державного устрою, їх характеристика.
3. Суть державної влади і її співвідношення з державним управлінням.

Державне управління як система, яка розвивається.

4. Форма державного правління. Основні форми державного правління, їх характеристика.

5. Політичний режим. Основні види політичних режимів, їх характеристика.

6. Раціональна бюрократія М. Вебера, основні положення.

7. Принципи державного управління: поняття і основні групи.

8. Цілі державного управління, їх юридичне і ресурсне забезпечення. Функціональна структура державного управління.

9. Поняття і класифікація методів державного управління. Принципи використання методів в державному управлінні.

10. Організаційна структура державного управління: поняття і характеристика.

11. Американська модель державного управління (інституціональний, функціональний і організаційний аналіз; центральні, регіональні і місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії).

12. Японська модель державного управління (інституціональний, функціональний і організаційний аналіз; центральні, регіональні і місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії).

13. Європейська модель державного управління (на прикладі Німеччини, Великобританії, Франції, Польщі і інших країн, інституціональний, функціональний і організаційний аналіз; центральні, регіональні і місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії).

Завдання 1

Заповнити таблицю «Основні категорії управління» [7].

<i>Категорія</i>	<i>Зміст</i>
1	2
Закони управління	
Управлінські відносини	
Сутність державного управління	
Ознаки державного управління	
Цілі державного управління	
Функції державного управління	

1	2
Система державного управління	
Суб'єкт державного управління	
Об'єкт державного управління	
Принципи державного управління	
Методи державного управління	

Завдання 2

Визначте основні типи взаємозв'язків і взаємовідносин у системі державного управління.

Розкрийте суть та наведіть приклади субординаційних, реординаційних, координаційних зв'язків в системі державного і регіонального управління.

Завдання 3

Зробити порівняльний аналіз президентської, парламентської та президентсько-парламентської (змішаної) республіки. Навести приклади країн з відповідними формами державного правління. Порівняння подати у вигляді таблиці.

Президентська республіка	Парламентська республіка	Президентсько-парламентська (змішаної) республіки

Завдання 4

Навести приклади держав з монархічною формою правління. Зробити порівняльний аналіз абсолютних, конституційних, теократичних і виборних монархій. Порівняння подати у вигляді таблиці.

Завдання 5

Зробити порівняльну характеристику унітарних та федеративних держав. Навести приклади унітарних та федеративних держав. Порівняння подати у вигляді таблиці.

Завдання 6

Зробити порівняльну характеристику демократичного і недемократичного політичного режиму. Порівняння подати у вигляді таблиці.

Завдання 7

Наведіть приклади методів, що використовуються в державному управлінні.

Завдання 8

Залежно від характеру зв'язків між різними підрозділами організацій розрізняють такі типи організаційних структур: лінійна; функціональна; лінійно-функціональна; штабна; програмно-цільова; матрична. Охарактеризуйте переваги та недоліки вказаних структур [3].

Тема 3 Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку

Мета заняття: формувати та поглиблювати знання про особливості здійснення державновладного впливу в основних сферах життєдіяльності суспільства; дослідити методи впливу держави на розвиток суспільних відносин; розвинути уміння визначати підходи до розбудови раціональної моделі державного управління в окремих сферах суспільного розвитку.

Запитання для самоконтролю

1. Державне регулювання економіки, його мета, функції, об'єкти.
2. Роль держави в розвитку підприємництва. Державне регулювання структурної перебудови національної економіки.
3. Конкурентна і інноваційно-інвестиційна політика держави, методи і інструменти.
4. Способи впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери послуг і торгівлі. Управління зовнішньоекономічним сектором.
5. Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: значення, суть, цілі і принципи. Основні об'єкти і складові державної політики.
6. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних стосунків.
7. Основні напрями соціальної політики держави відносно економічно активного населення. Діяльність держави відносно незахищених верств населення.

8. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури.

9. Державне управління в адміністративно політичній сфері. Національна безпека і державне управління.

10. Державне управління в соціально-культурній сфері. Державне управління у сфері освіти, молодіжної політики, культури, науки, туризму, спорту, охорони здоров'я.

11. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості.

12. Державне управління і сфера особистого життя людини. Державне регулювання економіки, його мета, функції, об'єкти.

13. Роль держави в розвитку підприємництва. Державне регулювання структурної перебудови національної економіки.

14. Конкурентна і інноваційно-інвестиційна політика держави, методи і інструменти.

15. Способи впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери послуг і торгівлі. Управління зовнішньоекономічним сектором.

16. Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: значення, суть, цілі і принципи. Основні об'єкти і складові державної політики.

17. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних стосунків.

18. Основні напрями соціальної політики держави відносно економічно активного населення. Діяльність держави відносно незахищених верств населення.

19. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури.

20. Державне управління в адміністративно політичній сфері. Національна безпека і державне управління.

21. Державне управління в соціально-культурній сфері. Державне управління у сфері освіти, молодіжної політики, культури, науки, туризму, спорту, охорони здоров'я.

22. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості.

23. Державне управління і сфера особистого життя людини.

Завдання 1

Підготуйте доповідь про динаміку структури промисловості України за останні 20 років, про наявні в ній технологічні уклади та основні першочергові завдання державного регулювання цієї сфери. Доповідь доповніть також інформацією про особливості структури промисловості Харківської області [10].

Завдання 2

Підготуйте доповідь про сучасний стан розвитку ринку праці України, акцентуючи увагу на такі аспекти: чисельність трудових ресурсів та економічно активного населення, рівень безробіття в Україні взагалі та по регіонах, навантаження на одне робоче місце, вікова структура безробітних, організація допомоги безробітним тощо [10].

Завдання 3

Охарактеризуйте моделі соціальної політики в розвинених країнах та в Україні. Розкрийте особливості структури доходів та витрат населення в Україні та інших країнах світу, особливості розподілу доходів серед населення. Які основні соціальні стандарти та соціальні гарантії законодавчо затверджуються в Україні [10].

Завдання 4

Перелічіть декілька Законів України, що регламентують державне управління у соціально-культурній сфері. Коротко розкрийте їх сутність.

Завдання 5

Як Ви вважаєте, які напрями державної інформаційної політики є найбільш актуальними сьогодні?

Завдання 6

Користуючись сайтом Міністерства соціальної політики України (<http://www.mlsp.gov.ua>) підготуйте доповідь про його діяльність.

Користуючись сайтом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (<http://www.me.gov.ua>) підготуйте доповідь про його діяльність.

Тема 4 Роль різних гілок влади у процесі державного управління

Мета заняття: розглянути роль різних гілок влади у процесі державного управління; розвинути уміння здійснювати аналіз взаємозв'язків інститутів публічної влади, тенденцій і обумовлюючих факторів державотворення [1].

Запитання для самоконтролю

1. Орган державної влади: поняття і значення в системі державного управління.
2. Принцип поділу влади в державному управлінні.

3. Законодавча влада в Україні: поняття, структура, функції.
4. Виконавча влада в Україні: поняття, структура, класифікація, функції.
5. Судова влада в Україні: поняття, структура, функції.
6. Інститут президентства та державне управління.
7. Контролюючі органи: поняття, структура, функції. Прокуратура України: поняття, структура, повноваження.

Завдання 1

Охарактеризуйте принципи, якими регулюються суспільні відносини в Україні.

Відповідно до ст. 6 Конституції державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Поясніть, як реалізується принцип поділу влади в Україні.

Наведіть приклади використання принципу поділу влади в інших країнах [3].

Завдання 2

Зобразіть схематично структуру Верховної Ради України.

Верховна Рада – парламент є єдиним органом законодавчої влади в Україні. Поясніть, яким чином Верховна Рада впливає на діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Охарактеризуйте повноваження Верховної Ради у сфері державного управління відповідно до статті 85 Конституції України [3].

Завдання 3

На семінарі виникла дискусія з приводу припинення повноважень народних депутатів України, які відмовилися скласти присягу. Студент Ільченко стверджував, що їх повноваження повинні припинитися за рішенням Президента України, а студент Блохін вважав, що це повинен робити Конституційний або Верховний Суд України. В той же час студент Петренко вважав, що дане питання відноситься до компетенції самої Верховної Ради України. Яка Ваша точка зору? [6]

Завдання 4

Зобразіть схематично систему центральних органів державної влади.

Зобразіть схематично судову систему України.

Зобразіть схематично систему прокуратури України. Які повноваження вони мають?

Завдання 5

Охарактеризуйте основні напрямки діяльності Президента України як глави держави за ст. 106 Конституції України.

Використовуючи Конституцію України дати відповіді на наступні питання:

1. Конституційно-правовий статус Президента України.
2. Хто може бути обраний на посаду Президента України.
3. Які обмеження існують щодо діяльності Президента України.
4. Як обирається Президент України.
5. Як здійснюється вступ на пост.

Тема 5 Державне управління на регіональному рівні

Мета заняття: розглянути державне управління на регіональному рівні, основні напрями регіонального управління, механізми реалізації регіональної політики держави; дослідити роль місцевого самоврядування у розвитку регіону.

Запитання для самоконтролю

1. Регіональне управління: суть, цілі і функції.
2. Державна регіональна політика: поняття, суть і принципи.
3. Основні напрями регіонального управління.
4. Державна і регіональна промислова політика, державне регулювання сільського господарства. Інноваційна діяльність регіону.
5. Механізм реалізації регіональної економічної політики.
6. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіонів.
7. Державні і регіональні програми.
8. Території із спеціальним статусом: поняття і значення.
9. Роль органів державного управління і місцевого самоврядування в економічному розвитку регіону.

Завдання 1

Ознайомитися зі «Стратегією розвитку Харківської області на 2021–2027 рр.». Які основні цілі (пріоритети) розвитку Харківської області до 2027 р.?

Завдання 2

Нарисуйте схему взаємозв'язку органів державної і регіональної влади, які здійснюють управління та регулювання економіки, використовуючи такі елементи: [5]

Президент України	Секретар обласної Ради
Міський голова	Віце прем'єр міністри
Спікер парламенту	Виконавчі комітети міст
Голова обласної державної адміністрації	Постійно діючі комітети в Верховній Раді
Міністри профільних міністерств	Профільні управління обласної державної адміністрації
Голова обласної Ради	Перший прем'єр міністр
Верховна Рада	Постійно діючі комісії в Верховній Раді
Парламентські фракції	Державні обласні адміністрації
Профільні міністерства	Прем'єр-міністр
Секретаріат Президента	Міські Ради
Кабінет міністрів	Обласні Ради

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Тема 6 Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні. Історичний досвід державного управління в Україні

Мета заняття: розглянути систему органів державної влади в Україні; систематизувати знання про етапи формування системи державного і регіонального управління в Україні; розвивати уміння враховувати історичні уроки та вітчизняний і зарубіжний досвід державного управління.

Запитання для самоконтролю

1. Державне управління в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.
2. Державне життя та управління на українських землях у період їх входження до складу Литви і Польщі.

3. Організація державної влади та місцевого самоврядування на Запорізькій січі та в часи Гетьманства

4. Державне управління в Україні у період її входження до складу Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII ст. – 1917 р.).

5. Відновлення української державності та формування органів управління у період визвольних змагань (1917–1920 рр.).

6. Державна влада та управління в Україні за радянського періоду (1917–1991 рр.).

7. Державне управління в незалежній Україні на сучасному етапі її розвитку.

Завдання 1

Характеризуючи систему органів державної влади України, студент Квітко сказав, що за територією дії вони поділяються на вищі та центральні. До першого виду він відніс Президента України, Конституційний Суд України та Генерального Прокурора України, а до другого – Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України та обласні ради. Студент Аврамчук не погодився з Квітком, заявивши, що ВРУ України та КМУ є вищим органом держави, оскільки її діяльність поширюється на всю територію України, а центральні органи діють лише в межах областей. Яка Ваша точка зору? [6]

Завдання 2

Які механізми системи «стримувань і противаг» (тобто спільні дії та взаємний контроль органів гілок влади України) передбачені Конституцією України:

- у законодавчому процесі;
- у бюджетному процесі;
- у визначенні основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики України;
- у кадровій політиці;
- у достроковому припиненні повноважень.

Тема 7 Центральні органи виконавчої влади в Україні

Мета заняття: ознайомитися з правами, компетенцією і функціями центральних органів виконавчої влади та їх територіальних підрозділів; дослідити сутність централізації та децентралізації у структурній організації державного управління; формувати уміння забезпечувати партнерство органів

державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій у процесі вироблення і реалізації державної політики.

Запитання для самоконтролю

1. Права компетенція функції центральних органів виконавчої влади. Система центральних органів виконавчої влади.
2. Основні завдання центральних органів виконавчій владі.
3. Кабінет Міністрів України: поняття, структура, повноваження.
4. Міністерство: поняття, структура, повноваження.
5. Державні комітети і інші ЦОВВ: поняття, структура, повноваження.
6. Централізація і децентралізація в структурній організації державного управління.

Завдання 1

Змоделюйте систему органів виконавчої влади за основними організаційно-правовими рівнями.

Наведіть приклади суб'єктів державного управління на кожному з рівнів та охарактеризуйте їх основні функції і повноваження [8].

Завдання 2

Користуючись Законом України «Про Кабінет Міністрів України»:

1. Схематично зобразіть структуру Кабінету Міністрів України.
2. Охарактеризуйте основні його функції і повноваження в системі органів виконавчої влади.
3. Вимоги до членів Кабінету Міністрів України.
4. Охарактеризуйте відносини Кабінету міністрів України з іншими органами влади.

Завдання 3

Охарактеризуйте основні завдання та повноваження міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах (на прикладі одного з міністерств України) [3].

Завдання 4

Центральні органи виконавчої влади утворюються для виконання окремих функцій із реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції. Коли центральний орган виконавчої влади утворюється як служба, коли як агентство і коли як інспекція?

Ким згідно із законодавством спрямовується та координується діяльність центральних органів виконавчої влади відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. Проаналізуйте їх основні завдання [3].

Тема 8 Регіональні органи державного управління

Мета заняття: ознайомитися з правами, компетенцією і функціями регіональних органів державного управління; дослідити відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків; формувати навички створення структурно-організаційних передумов надання фізичним і юридичним особам якісних адміністративних послуг [1].

Запитання для самоконтролю

1. Місцеві державні адміністрації: поняття, основні завдання, правовий статус, компетенція, принципи діяльності.
2. Повноваження місцевих державних адміністрацій: власні і делеговані повноваження місцевих державних адміністрацій. Галузеві повноваження місцевих державних адміністрацій.
3. Об'єкти управління місцевих державних адміністрацій. Здійснення державного контролю місцевими державними адміністраціями.
4. Стосунки місцевих державних адміністрацій в системі вертикальних і горизонтальних зв'язків.
5. Структура місцевих державних адміністрацій.
6. Голова місцевої державної адміністрації. Вимоги до посадовців місцевих державних адміністрацій.

Завдання 1

На основі використання законодавчих і нормативних актів представте схематично структуру обласної державної адміністрації, розкрийте її основні функції та повноваження й охарактеризуйте роль у системі органів виконавчої влади [8].

Завдання 2

Здійснення управлінської діяльності в органах державного управління передбачає налагодження відносин з різними суб'єктами та об'єктами державного управління.

Визначте засади, на яких будуються відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом, Кабінетом Міністрів, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями.

Визначені типи відносин представте схематично [8].

Завдання 3

1. Визначити основні регіональні органи публічного управління на різних рівнях адміністративно-територіальної організації суспільства (район, область тощо).

2. Визначити функціональні завдання регіональних органів публічного управління на різних рівнях адміністративно-територіальної організації суспільства (район, область тощо).

3. Запропонувати механізми забезпечення публічності в діяльності регіональних органів публічного управління.

Завдання 4

1. Що таке адміністративна послуга?
2. Порядок надання адміністративних послуг.
3. Строки надання адміністративних послуг.

Тема 9 Місцеве самоврядування та його роль у державному управлінні

Мета заняття: дослідити роль місцевого самоврядування у системі публічної влади України; формувати уміння забезпечувати партнерство органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій, громадян у процесі реалізації потреб громади.

Запитання для самоконтролю

1. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління.
2. Роль місцевого самоврядування в системі публічної влади України.
3. Суть і зміст місцевого самоврядування: основні положення організації і здійснення місцевого самоврядування.
4. Система місцевого самоврядування в Україні.
5. Асоціації як добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування.
6. Особливості здійснення самоврядування в місті Києві.

7. Функції місцевого самоврядування.
8. Посадові особи органів місцевого самоврядування, їх правовий статус (відповідно до Закону України «Про посадових осіб місцевого самоврядування»).
9. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування, характеристика документів, їх значення.
10. Проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні.

Завдання 1

Проаналізуйте твердження та виявіть недоліки та суперечності.

1. Місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевих властей, в межах закону, здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.

(офіційний переклад Європейської хартії).

2. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища чи міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

(Конституція України, ч. 1, ст. 140).

3. Місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

(Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» ч. 1, ст. 2) [3].

Завдання 2

Згідно ст. 5 Конституції України народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. З даного конституційного положення прямо випливає, що органи місцевого самоврядування не входять до єдиного державного механізму і, в силу цього, місцеве самоврядування можна розглядати як окрему форму реалізації народом належної йому влади. Визначте схематично основні форми місцевої демократії та розкрийте їх зміст.

Завдання 3

Схематично зобразіть структуру і склад органів місцевого самоврядування в Україні.

Завдання 4

1. Визначити основні потреби громадян на різних рівнях їхньої соціалізації (приватний будинок, багатоквартирний будинок, вулиця, мікрорайон, територіальна громада в цілому).

2. Визначити функціональні завдання муніципальних органів публічного управління на різних рівнях соціальної структуризації громади (приватний будинок, багатоквартирний будинок, вулиця, мікрорайон, територіальна громада в цілому).

3. Запропонувати механізми забезпечення публічності управління на муніципальному рівні.

Завдання 5

Використовуючи законодавчі акти України здійсніть класифікацію повноважень органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту на власні й делеговані.

Зобразіть схематично модель взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади та з підприємствами різних форм власності [2].

Завдання 6

Охарактеризуйте принципи організації виборів. Поясніть, яким чином відбуваються вибори посадових осіб місцевого самоврядування, порядок формування місцевих рад, порядок формування районної та обласної рад.

Проаналізуйте процес формування виконавчих органів місцевого самоврядування.

Дайте визначення понять «посада», «виборні посади», «сільський, селищний, міський голова» [3].

Тема 10 Внутрішня організація та управління органів державної влади

Мета заняття: розглянути організаційну структуру та внутрішню організацію органу виконавчої влади; розглянути питання розробки, прийняття, та організації виконання управлінських рішень; виробити навички аналізу та оптимізації організаційної структури організації.

Запитання для самоконтролю

1. Загальнотеоретичні аспекти організації роботи органів публічної влади в Україні.
2. Орган влади як об'єкт організації державного управління.
3. Організація як процес і функція управління.
4. Суть і особливості менеджменту органу державної влади.
5. Стратегічне управління і формування програми діяльності органу державної влади.
6. Функціональний аналіз і контролінг діяльності органу державної влади.
7. Інформаційне і комунікаційне забезпечення внутрішньої організації органу державної влади.
8. Підготовка і ухвалення управлінських рішень в органах виконавчої влади.
9. Зв'язки з громадськістю в системі управлінської діяльності органу державної влади.
10. Забезпечення законності в державному управлінні.
11. Специфіка юридичної відповідальності в державному управлінні.

Завдання 1

На основі аналізу конкретної ситуації, яка стосується однієї з організацій (органу державної виконавчої влади або місцевого самоврядування), виконайте такі завдання.

1. Сформулюйте місію органу виконавчої влади або місцевого самоврядування (далі – «організації»), базуючись на інтересах, сподіваннях та цінностях виборців (населення) регіону.
2. Визначте компоненти факторів зовнішнього оточення організації.
3. Виявіть зв'язки між виборцями (населенням) та організацією.
4. Визначте складові системи менеджменту організації.
5. Побудуйте дерево цілей організації.

6. Розробіть модель управління за цілями організації.
7. Дайте аналіз навколишнього середовища організації.
8. Сформулюйте реальну стратегію організації.
9. Побудуйте організаційну структуру, яка спроможна реалізувати стратегію організації.
10. Дайте оцінку наявної організаційної структури, в тому числі на основі функціонального аналізу та елементів контролінгу.
11. Розробіть модель організаційно-регламентаційного забезпечення організації (оргпроекування).
12. Розробіть модель інформаційного і комунікаційного забезпечення організації та її зв'язків з громадськістю [4].

Завдання 2

Охарактеризуйте структуру органу державної влади (за власним вибором) [3].

Завдання 3

Дайте визначення поняття організаційна структура державного органу. Охарактеризуйте підходи та методи побудови організаційних структур органу державної влади.

Опишіть вимоги, які ставляться до структури державного органу. Які завдання треба вирішити при створенні структури державного органу.

Зробіть класифікацію державних органів за такими критеріями:

- за територіальним масштабом діяльності;
- за способом утворення;
- в залежності від обсягу й характеру компетенції;
- за порядком вирішення підвідомчих питань [3].

Завдання 4

Проаналізуйте існуючі в управлінській теорії два основних види організаційних структур (бюрократичні та адаптивні).

Доведіть, що до бюрократичних організаційних структур відносяться: лінійна, функціональна та лінійно-функціональна, а до адаптивних організаційних структур відносяться: програмно-цільова, матрична, дивізіональна.

Покажіть, у чому різниця програмно-цільової структури управління від лінійно-функціональної структури.

Охарактеризуйте основні організаційні варіанти побудови програмно-цільових структур: координаційну, проєктну або продуктову та змішану.

У зв'язку з цим, у сучасних умовах перерозподіл функцій між органами лінійно-функціональної і програмно-цільової структур приводить до виникнення матричної схеми організаційної структури. Докажіть, що матрична організаційна структура управління надійна і стійка при виконанні тих робіт, що встановлені і повторюються, як і лінійно-функціональна схема, але в той же час має спеціальний механізм із координації функціональних і міжфункціональних зв'язків щодо досягнення цілей, що змінюються.

Покажіть на схемі, в яких ролях виступає керівник проекту або програми при матричній структурі [3].

Завдання 5

Назвіть характеристики внутрішньої структури організації. Охарактеризуйте існуючі підходи (класичний; біхевіоральний (поведінковий); ситуаційний; системний; системно-цільовий) та методи (досвідний, експертний, аналогій, нормативний, параметричний, технологічний, структуризації цілей, економіко-математичного моделювання, імітаційного моделювання) побудови структури управління державним органом [3].

Завдання 6

Використовуючи Закон України «Про доступ до публічної інформації» виконайте наступне завдання.

До територіального органу міністерства юстиції телефоном звернувся громадянин та попросив надати йому копію штатного розпису і кошторис управління юстиції, а також надати інформацію про порядок реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Обговоріть цю ситуацію в групі і дайте обґрунтовані відповіді на такі запитання:

1. Чи повинна бути надана ця інформація?
2. У якій формі та впродовж якого строку?
3. Якою буде відповідь, якщо громадянин запитує також інформацію про заробітну плату, яку отримали конкретні працівники?
4. Якою буде відповідь, якщо громадянин запитує особову справу працівника? Якщо у цій справі міститься інформація про освіту працівника, а перед цим у ЗМІ було оприлюднено інформацію про те, що цей працівник нібито вказав неправдиву інформацію про свою освіту?

Завдання 7

Використовуючи Закон України «Про доступ до публічної інформації» виконайте наступне завдання.

Запит до районної державної адміністрації стосується документа, який має гриф «Для службового користування», що був наданий документу у 2006 році. Цей документ містить дані про кількість та види релігійних організацій, оцінку релігійної ситуації на території району тощо. Згідно з переліком відомостей, що становлять службову інформацію, затвердженим головою РДА у червні 2011 року, ця інформація віднесена до відомостей, що становлять службову інформацію.

Обговоріть цю ситуацію в групі і дайте обґрунтовані відповіді на такі запитання:

1. Чи повинен бути наданий запитуваний документ?
2. Чи може ця інформація бути віднесена до службової?
3. Чи правильно складений перелік відомостей, що становлять службову інформацію?

Тема 11 Державна служба в Україні

Мета заняття: розглянути теоретичні питання організації і функціонування державної служби в Україні; проходження державної служби в Україні; розвинути навички використання зарубіжного досвіду.

Запитання для самоконтролю

1. Державна служба: поняття, сутність, ознаки, принципи загальні і організаційно-функціональні, види.
2. Цілі, основні завдання і функції державної служби.
3. Державний службовець: поняття і правовий статус (права, обов'язки, гарантії).
4. Посада відповідно до Закону України «Про державну службу», типи посад.
5. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу. Обмеження, пов'язані з проходженням державної служби.
6. Юридична відповідальність державних службовців, види юридичної відповідальності.
7. Національне агентство України з питань державної служби: основні завдання.

8. Проходження державної служби: поняття, основні етапи, їх суть (призначення на посаду, адаптація, просування, атестація, припинення служби).

Завдання 1

Визначте моделі державної служби (використовуючи зарубіжний досвід). Зобразіть схематично переваги і недоліки кожної з моделей державної служби (відкритої, закритої, змішаної).

Завдання 2

Зробіть порівняльну характеристику державної служби та служби в органах місцевого самоврядування за запропонованим планом, використовуючи Закон України «Про державну службу» та Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Державна служба	Служба в органах місцевого самоврядування

1. Дайте визначення, що таке «державна служба» та «служба в органах місцевого самоврядування». Назвіть основні ознаки державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

2. Нормативно-правове забезпечення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

3. Мета і завдання державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

4. Принципи функціонування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

5. Поняття «державний службовець» та «посадова особа місцевого самоврядування».

6. Типи посад державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Класифікація посад.

7. Правовий статус державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування.

8. Особливості проходження державної служби та служби в органах місцевого самоврядування (способи заміщення посад, відбір на посаду, формування кадрового резерву, службово-професійне просування, атестація та щорічне оцінювання, професійні підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації).

9. Оплата і стимулювання праці, пенсійне забезпечення.

10. Відповідальність державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 12 Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади

Мета заняття: формувати уміння оцінювати якість, результативність і ефективність діяльності органів державного управління і місцевого самоврядування [1].

Запитання для самоконтролю

1. Загальна соціальна ефективність державного управління.
2. Ефективність діяльності управлінських органів і посадовців. Економічна оцінка ефективності функціонування органу державної влади.
3. Призначення і процес контролю. Різновиди контролю.
4. Принципи соціального управління, які торкаються функції контролю у сфері державного управління.
5. Вимоги до єдиної системи державного контролю.
6. Система зовнішнього контролю в Україні. Конституційний, парламентський, судовий, державний фінансовий, громадський, прокурорський (нагляд).
7. Громадський контроль.

Завдання 1

Ознайомтесь з практикою оцінки ефективності державного управління у розвинених країнах.

Усі країни Організації економічного співробітництва та розвитку розробили цілісну систему виконавчих критеріїв і, на національному рівні, мають обов'язкові програми щодо забезпечення підтримки даної системи оцінювання.

У США Федеральний уряд і більш ніж тридцять штатів мають законодавчо затвержені виконавчі критерії для своїх департаментів і муніципалітетів. Цей процес стає все більш динамічним у визначенні та уточненні критеріїв, оцінки їх відповідності як інтересам муніципалітетів, так і громадськості.

У Канаді федеральний уряд та всі провінції свою діяльність будують на затвердженій системі оцінки результативності. Починаючи з 2001 року муніципалітети Канади були залучені до реалізації нової програми оцінки

результатів діяльності – першої повномасштабної програми такого виду в Північній Америці. Від муніципалітетів вимагалось надання в Міністерство муніципальних справ інформації щодо результатів діяльності відповідно до нових критеріїв її оцінки, а також звітувати перед платниками податків. Ця програма з оцінки результативності вміщує 35 оціночних критеріїв в 9 сферах діяльності муніципалітету з надання послуг.

Зазначена програма враховує ефективність та продуктивність муніципальних послуг, а саме:

- відображає: більшість затрат по муніципалітетам; сферу провінціально-муніципальних інтересів;
- допомагає поліпшити та спростити оцінку діяльності органів місцевої влади з боку громадськості;
- оперує цифрами, які відносно легко зібрати, підрахувати та порівняти;
- підпадає під муніципальну відповідальність.

У цілому програма з запровадження та застосування критеріїв оцінки є новою і для західних країн, де її використовують декілька останніх років. Але результати такі, що привертають до реалізації програми все більшу кількість країн та регіонів. У муніципальному секторі існує чимало прикладів застосування критеріїв оцінки результативності, які завжди дають відчутний ефект.

В Європейських системах управління використовуються такі системи забезпечення та оцінювання якості, як TQM (Total Quality Management), SQMS (Scottish Quality Management System), ISO (International Standardization) та інші.

У багатьох країнах використовують елементи зазначених критеріїв для оцінки як якості роботи, так і витрат на надання таких послуг як утримання доріг, парків, водопостачання, прибирання вулиць та ін.

Як зазначають деякі зарубіжні науковці, систематичний незалежний перегляд якості надання послуг повинен мати двоякий ефект:

- підвищення якості послуг і сприяння досягненню кращих результатів;
- виявлення ступеня неоднорідності якості послуг, що впливатиме на споживацький вибір.

Завдання. Як можна використати світовий досвід з оцінки якості державного управління в Україні?

Розробіть критерії оцінювання якості певної державної послуги в Україні.

Тема 13 Відносини органів публічної влади в системі державного та регіонального управління

Мета заняття: розглянути взаємодію органів публічної влади центральних та регіональних органів управління; виробити навички залучення громадськості до участі в управлінні державними і суспільними справами та контролі за функціонуванням органів влади.

Запитання для самоконтролю

1. Основні напрями взаємодії центральних і регіональних органів державного управління і органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами, організаціями.

2. Взаємовідносини органів державної влади і місцевого самоврядування з судовими органами.

3. Взаємовідносини органів державної влади і місцевого самоврядування з органами Служби безпеки України.

4. Взаємодія органів публічної влади з органами прокуратури.

5. Взаємодія органів публічної влади з органами внутрішніх справ.

6. Взаємодія органів державної влади і органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями.

7. Адміністративні послуги, їх класифікація.

8. Залучення громадськості до участі в управлінні державними і громадськими справами і контроль за функціонуванням органів влади.

Завдання 1

Використовуючи Закон України «Про громадські об'єднання», підготувати відповіді за зазначеними питаннями:

1. Громадське об'єднання: поняття і види.

2. Принципи утворення і діяльності громадських об'єднань.

3. Утворення і реєстрація громадських об'єднань.

4. Права та діяльність громадських об'єднань.

5. Припинення діяльності громадських об'єднань.

Завдання 2

Здійснити аналіз переліку адміністративних послуг, що надаються органами державної влади (на прикладі обласної державної адміністрації) та органами місцевого самоврядування (на прикладі виконавчого комітету міської ради).

Тема 14 Розвиток системи державного та регіонального управління

Мета заняття: розглянути перспективи розвитку системи державного і регіонального управління, світові тенденції демократизації державного управління, зарубіжний досвід проведення реформ; розвиток умінь враховувати вітчизняний та зарубіжний досвід публічного управління.

Запитання для самоконтролю

1. Проблеми взаємовідносин гілок державної влади в Україні у сфері управління.

2. Необхідність реформування системи державного та регіонального управління.

3. Реформування центральних органів виконавчої влади.

4. Здійснення владних повноважень на місцевому рівні.

5. Реформа місцевого самоврядування.

6. Державне та регіональне управління в контексті трансформаційних та глобалізаційних процесів.

7. Соціально-ринкова трансформація України та завдання держави щодо формування ефективної системи управління на різних рівнях державного управління.

8. Реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвиненої демократії.

9. Суть та основні напрями адміністративної реформи в Україні. Концептуальні засади реформування центральних та місцевих органів влади, напрями вдосконалення управління регіональним розвитком.

Завдання 1

Проаналізуйте сучасні моделі державного управління у світі. Визначте основні характеристики кожної моделі.

Визначте основні напрямки реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвиненої демократії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посібник / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. – Одеса, 2009. – 393 с.
2. Грінівецька Н. М. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Державне управління» (для бакалаврів) / Н. М. Грінівецька. – Київ : МАУП, 2007. – 40 с.
3. Євтушенко О. Н. Державне управління : [науково-методичні рекомендації до семінарських занять з курсу «Державне управління» (за кредитно-модульною системою)] / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 136 с.
4. Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна ; за ред. А. Ф. Мельник. – Київ : Знання, 2009. – 582 с.
5. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з дисципліни «Регіональний менеджмент» (для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 6.050200 – «Менеджмент організацій») / Укл. : Новікова М. М. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 31 с.
6. Навчально-методичні вимоги та рекомендації щодо вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://textarchive.ru/c-2746798-pall.html>.
7. Одінцова Г. С. Теорія і історія державного управління : Опорний конспект лекцій і методичні вказівки до проведення практичних занять / Г. С. Одінцова, Н. М. Мельтюхова. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. – 136 с.
8. Організаційно-правовий механізм публічного управління на територіальному рівні : навч.-метод. Посібник. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.uk.xlibx.com/4filosofiya/136563-2-organizaciyno-pravoviy-mehanizm-publichnogo-upravlinnya-teritorialnomu-rivni-navchalno-metodichniy-posibnik-rekome.php>.
9. Основи конституційного права України : практикум / Укл. П. О. Добродумов. – Суми : Ініціатива, 2002. – 93 с.
10. Практикум з навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» для студентів галузі знань 0306 «Менеджмент та адміністрування» всіх форм навчання / укл. Л. І. Піддубна. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. – 48 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ»

(для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент)

Укладачі **ГАЙДУЧЕНКО** Світлана Олександрівна
ЛЯХ Юлія Іванівна

Відповідальний за випуск *М. М. Новікова*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *О. Г. Ткаченко*

План 2021, поз. 522 М

Підп. до друку 12.11.2021. Формат 60 × 84/16.
Електронний документ. Ум. друк. арк. 1,8.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.